

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 14 (Şubat/February 2024), s. 195-209.

Geliş Tarihi-Received: 19.12.2023

Kabul Tarihi-Accepted: 22.01.2024

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1407139

Hatay Arkeoloji Müzesi Envanterinde Yer Alan Aba ve Meşlah Dokumalarının Teknik, Renk ve Motif Özelliklerinin İncelenmesi

Examination of Technical, Color and Motif Features of Aba and Meşlah Weavings in the Inventory of Hatay Archaeological Museum

Begül ARIÖZ*

Öz

Geçmişte ihtiyaçlar doğrultusunda üretilmiş, kullanılmış ve yaşatılmış çok çeşitli dokuma türleri bulunmaktadır. Bu çeşitlilik içerisinde müzelerimizde sınırlı sayıda yer alan aba ve meşlah dokumalar ayrı bir yere sahiptir. Kullanım amacına uygun şekilde süslenen abalar sosyal statü temsili bir dokuma türü olmanın yanı sıra soğuktan ve sıcaktan korunmak amacı ile de kullanılmıştır. Günümüzde artık çok fazla dokunmasalar da; müzelerimiz sayesinde nadide örnekleri görme imkânı bulmaktayız. Kaybolan bu değerlerimizi geleceğe aktarma rolünü üslenen kurumlardan biri de; bünyesinde 6 adet envanter kaydı ile koruma altına alan Hatay Arkeoloji Müzesidir. Müze etnografya deposunda saklanan ve teşhir salonunda sergilenen örnekler yörenin dokuma belleğine ışık tutmaktadır. Dokumalar canlı renklere ve oldukça ince işlenmiş motiflere sahiptir. Aba ve meşlah dokumalarının hammaddesi değişkendir. Örneklerden 5 âdeti sırma aba ve 1 âdeti meşlahdır. Bu çalışmada; tarihe yazınsal ve görsel olarak kültürel belleğimize not düşmek amacı ile tespiti yapılan örnekler üzerinden teknik, renk ve motif özellikleri açıklanmış, bilgi formları oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aba, meşlah, dokuma, Hatay, müze.

Abstract

There are many different types of textiles that were produced, used and preserved in line with needs in the past. Within this diversity, aba and meşlah weavings, which are available in limited numbers in our museums, have a special place. Abas, decorated in accordance with their intended use, were not only a type of textile that represented social status, but also were used to protect against cold and heat. Even though they don't touch it much anymore today; Thanks to our museums, we have the opportunity to see rare examples. One of the institutions that undertakes the role of transferring these lost values to the future is; Hatay Archeology Museum, which has 6 inventory records under protection. The samples kept in the museum's ethnography warehouse and exhibited in the exhibition hall shed light on the weaving memory of the region. The textiles have vibrant colors and very finely crafted motifs. The raw material of aba and meşlah textiles is variable. 5 of the samples are made of brocade and 1 sample is made of meşlah weavings. In this study; In order to leave a literary and visual

* Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Hatay/Türkiye, e-posta: begul.ozkoca@mku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1614-2305.

note in history, technical, color and motif features were explained and information forms were created based on the samples identified.

Keywords: Aba, meşlah, weaving, Hatay, museum.

Giriş

Zorunlu ihtiyaçlar doğrultusunda giyinme gereksinimi coğrafyalar arasında değişkenlik göstermiştir. Bu değişkenlik sonucunda kullanılan her türlü malzeme yaşanan yere göre şekillenmiş ve desenlenmiştir. Hava şartları, gelenekler ve görenekler kültür olgusu giyim kuşamın etrafını saran ana etmenler olmuştur. Her dönem kendi içinde karakter kazanmış ve günümüzde de hala değişmeye yenilenmeye devam etmektedir. Bölgesel farklılıklar kendi içinde gelenekselliği getirmiştir. Buna verilecek örneklerden biri de aba dokumadır.

Aba; kaba ve kalın yünlü bir kumaştır, bu kumaştan yapılan esvap, poltur, hırka, cepken bilhassa paltoya da aba denir (Koçu, 1969, s. 7-8). Ayrıca; Yünün dövülmesiyle yapılan kalın ve kaba kumaş, bu kumaştan yapılmış yakasız ve uzun üstlüktür (Ermer, 2019, s. 12). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğünde (Pakalın, 1992, s. 1) aba; dervişlerle aşağı tabakadaki ilmiye mensuplarının ve medrese talebesinin giydikleri palto nevinden bir elbisenin adı olarak tarif edilmektedir.

Aba, yerden biraz daha aşağıda kurulan, ahşap tezgâhta dokunmaktadır. Bu tezgâh günümüzde de kullanılan sargı kazığı, bel kazığı, muallâk, gücüler, batacak, dokuma tarağı, tefe, sermin, masura ve mekik olmak üzere on parçadan meydana gelmektedir. Hammadde olarak dövülmüş yün, ipek ve pamuk kullanılmaktadır. Renkli ve üzeri işlemeli olanlar ise, doğal boya ile boyanmıştır. Sırma ip kullanılarak desenlenenlere sırma aba adı verilir.

En belirgin ortak giyimlerden biri, aba adı verilen ve yünden yapılan, kolları dirsekte, boyu uyluk hizasına olan giyimdir. Sırma aba diğer adı ile boz aba, dokuması doğal koyun yünüdür, koyunun boyanmış yünü kirli beyaz görünümündedir. Sırma cepken olarak giyilenler ise; genel olarak koyu renk aba, dokunmuş kumaşlardan yapılır. Kollarının uzunluğu dirseğe kadar, önü aba gibi açık, kol ve yaka ile sırta gelen kısımları motiflerle işlemeli olduğundan sırma cepkende denilmektedir (Artun, 2012. s. 443).

Aba, kendi arasında çeşitlidir. Bu çeşitlilik ipin cinsine ve rengine, üzerindeki motife, ebatlarına ve dokunduğu yöreye göre değişmektedir. Giyen kişinin statüsünü de temsil eden bir vasfa sahiptir. Zemin rengi kırmızı, siyah, lacivert ve toprak renginde olanlara yerli aba, motiflerde genellikle sırma kullanılanlara sırma aba, boyut olarak diğerlerine göre daha ufak olanlara kısa aba, kıl aba, ya da uzun aba gibi kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Maraş ve Urfa abaları diğerlerine göre dokumanın arka kısmında yer alan motifleri daha az olan da bir diğer çeşididir. Günümüzde bazı şehirlerimizde aba dokumalar belirli kültürel etkinliklerde yapılan güreşlerde giyilmektedir ayrıca geleneksel halk oyunları kıyafetlerinde de kullanılmaktadır.

Hatay'da Aba çeşitlidir; kilim aba, sırmalı aba, Halep veya mat gibi isimlendirilir. Kilim aba, cepsiz bir ceket andıran kilim abanın dokunması geçmişe dayanır. Sırma ipliğinin kullanılmadığı dönemlerde kilim dokuma abalar giyilmiştir, dik yakalı ve kol kısımları yarımır. Sırma aba, genellikle ipek ipliğiyle dokunan, zemin rengi kırmızı olan aba çeşididir. Abanın arka bölümü, kolları ve eteklik kısmının bir bölümü sarı sim ipliği işlenir. Kolları uzundur ve dirsek boyuna kadardır. Fotoğraf 1'de yer alan üzerinde sırma abası ile Reyhaniye Kuvay-i Milliye Birliği ile işgallere karşı silahlı mücadele eden Tayfur Sökmen (Fotoğraf: 1).

Fotoğraf 1. Reyhaniye Kuvay-i Milliye Birliği ile işgallere karşı silahlı mücadele yürüten üzerinde abası ile Tayfur Sökmen (Hatay Arkeoloji Müzesi fotoğraf arşivi, 2020).

Aba dokumalarımız sadece giyilmekle kalmamış türkülerimize de söz olmuştur,

“Gevheri der hem sazım sözüm üste

Armağan eyle gel canını dosta

Kimi abdal olup girmiştir posta

Aba ağlar hırka ağlar çul ağlar” (Yener, 2008, s. 353)

1. Yöntem

Araştırma Hatay Arkeoloji Müzesi envanterinde yer alan 5 adet geleneksel erkek giysilerinden aba ve 1 adet meşlah dokuma örneklerini kapsamaktadır. Seçilen bu örnekler oluşturulan bilgi formları doğrultusunda, hammadde, renk, motif ve kompozisyon özellikleri, boyutları belirlenerek kayıt altına alınmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Uygulama kapsamında aba ve meşlah örneklerinin fotoğrafları çekilmiş, ölçüleri alınmış, motif ve kompozisyon özellikleri analiz edilerek hazırlanan katalogda ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

2. Araştırma Bulguları ve Yorumları

Atalarından ve dedelerinden öğrendiği aba dokumacılığını günümüzde devam ettiren Abdulla Akar isimli dokuma ustasının verdiği bilgilere göre; bölgede iki çeşit aba dokuma yapıldığı; bunların birincisinin sırma diğerinin ise güreş abası olduğu bilgilerine ulaşılmıştır. Akar, sırma abayı halkın varlıklı, üst düzey ve zengin kesiminin, güreş abasını ise güreşçilerin giydiğini ifade etmiştir. Antakya merkezde iplikçiler ve abacılar çarşısının 1950’lerde aktif olarak çalıştığını ifade etmiştir. 35 yıl öncesine kadar yörede birçok aba dokuma örneklerine rastlanmasına karşın günümüzde artık aba dokuma örneklerinin neredeyse kalmadığı bilgilerini de paylaşmıştır.

Fotoğraf 2, 3, 4. Hatay aba dokuma tezgâhı ve yün eğirme çıkırığı, Abdulla Akar'ın atölyesinden (Ariöz, 2020)

Yurt Ansiklopedisi'nde Hatay için ayrılan bölümde il genelinde 3 tür dokuma tezgâhına rastlandığı bilgileri yer alır. Abacı tezgâhı denen türünde, keçi kılından yapılmış iplikle kilim, aba ve perde dokunmaktadır. Çulha tezgâhı mekik ve küçük bir kaldıraçtan oluşmaktadır. Bunlar pamuk ipliğinden çarşaf, yatak örtüsü, perde, gömlek, şalvar ve entarilik dokumada kullanılır. Mazman tezgâhı denen türde de yine keçi kılından zeytin çuvalı, heybe ve çoban çantası dokunmaktadır. Koyun ya da keçi kılı "iğ" denen küçük bir araçla eğirilerek ip hazırlanır (1982, s. 3471).

Fotoğraf 5. Akar Ustanın Kullandığı Aba Tezgâhı¹

Geleneksel dokumalar teknik, hammadde, desen ve renk gibi karakteristik özelliği bakımından birçok değişikliğe maruz kalsa da günümüze kadar ulaşan örnekler Anadolu Türk dokuma kültürünü bizlere öğreten ve aktaran en önemli kayda değer belgelerdir (Öztürk ve Koşucu, 2023, s. 169). Hatay yöresi müze envanterine kayıtlı aba dokumalarının hammaddeleri çeşitlidir. Çözüğünde sağlamlığı ve gerginliği sağlamak için pamuk tercih edilmiştir. Atkıda yün, motiflerde ise ipek, sim sırma, pamuk ve yün kullanılmıştır. İncelenen iki örneğin motiflerinde ipek, sim sırma ve yün birlikte kullanılırken, sadece

¹ <http://www.haberalp.com/guncel/hatayli-kilim-ustasi-dunyanin-en-ince-ve-en-uzun-kilimi-icin-ilk-ilmegi-atti-h7071.html> [Erişim Tarihi: 18.12.2023].

meşlahta pamuk tercih edilmiştir. İncelenen örneklerin birinin atkısında kullanılan yün doğal tonlarda siyahtır. Örneklerde tercih edilen hammaddeler Çizelge 1’de yer almaktadır.

Çizelge 1. Aba ve Meşlah Dokumalarda Kullanılan Hammadde

Örnek No	Çözü		Atkı		Motif			
	Pamuk	Yün	Pamuk	Yün	İpek	Sim sırma	Yün	Pamuk
1	√	-	-	√	-	√	√	-
2	√	-	-	√	√	√	√	-
3	√	-	-	√	-	-	√	√
4	√	-	-	√	-	√	√	-
5	√	-	-	√	-	√	√	-
6	√	-	-	√	√	√	√	-

Araştırma kapsamında ele alınan 6 örneğin 4 tanesinin zemininde kırmızı, 1 örneğin zemininde bordo, 1 örneğin zemininde ise siyah kullanılmıştır. Aba ve meşlah dokumalarının yörede geleneksel zemin rengi kırmızıdır. Örneklerde tercih edilen zemin renkleri Çizelge 2’de yer almaktadır.

Çizelge 2. Aba ve Meşlah Dokumalarda Zeminde Kullanılan Renkler

Örnek No	Zemin		
	Kırmızı	Siyah	Bordo
1	-	-	√
2	-	√	-
3	√	-	-
4	√	-	-
5	√	-	-
6	√	-	-

Geleneksel dokumalarda sözsüz iletişimi sağlayan iki temel unsur bulunmaktadır. Bunlardan birincisi motiflerin sessiz dili ikincisi ise renklerin zengin dilidir (Okca, Genç, 2015, s. 238). Yörede genellikle kullanılan renkler; çeşitli bitkilerden çıkarılan kök boya ile boyanırdı. Dokumalarda mavi, siyah ve beyaz renkler egemendir (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3471). İncelenen aba ve meşlah dokumalarda motifler oldukça ayrıntılı ve zengindir. Motif açısından ayrıntının çok olması renklerde de oldukça fazla çeşidin kullanıldığını göstermektedir. Yün ipliklerin çeşitli doğal renklendirme reçeteleriyle ustalıklı boyandığı görülmektedir. Ayrıca ipeğin kendi tonunda kullanıldığı, meşlahın atkısında yün doğal siyah renkte tercih edilmiştir. 2 örnekte pembe, 1 örnekte hardal sarısı, 2 örnekte yeşil, 2 örnekte mavi, 3 örnekte bordo, 4 örnekte lacivert, 3 örnekte boncuk mavi, 2 örnekte mor, 1 örnekte krem, 4 örnekte sarı, 1 örnekte yağ yeşili, 3 örnekte tozpembe, 3 örnekte beyaz, 2 örnekte turuncu, 2 örnekte çimen yeşili ve 6 örneğin tamamında da kırmızı ve siyah kullanılmıştır. Örneklerde tercih edilen motif renkleri Çizelge 3’te yer almaktadır.

Çizelge 3. Aba Dokumalarda Motiflerde de Kullanılan Renkler

Örnek No	1	2	3	4	5	6
Kırmızı	√	√	√	√	√	√
Pembe	√	-	√	-	-	-
Hardal sarı	√	-	-	-	-	-
Siyah	√	√	√	√	√	√
Yeşil	√	-	-	√	-	-
Mavi	√	-	-	√	-	-
Bordo	√	-	-	-	√	√
Pudra pembe	√	-	-	-	-	-
Lacivert	√	-	√	-	√	√
Boncuk mavi	√	√	√	-	-	-
Mor	-	-	√	√	-	-
Krem	-	-	√	-	-	-
Sarı	-	√	√	-	√	√
Yağ Yeşili	-	-	√	-	-	-
Toz pembe	-	-	√	-	√	√
Beyaz	-	-	-	√	√	√
Turuncu	-	-	-	√	√	-
Çimen yeşili	-	-	-	-	√	√

İncelenen dokumalar 19. ve 20. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Örneklerin tarihlendirildiği yüzyıl bilgileri Çizelge 4'te yer almaktadır.

Çizelge 4. Aba Dokumaların Yüzyılları

Örnek No	19 yy.	19-20 yy.
1	√	-
2	√	-
3	-	√
4	√	-
5	√	-
6	√	-

Yörede bazı dokumalarda renklerin art arda kullanımıyla oluşturulan çizgili desenler yaygındır. Amanus eteklerinde ve Amik ovasındaki Türkmen dokumalarında "elibeline" denen, geometrik görünümlü motif egemendir (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3471). Envanter kayıtlarında incelenen aba ve meşlah dokumalarında ise motifler oldukça çeşitlidir. Dokumalarda geometrik ve bitkisel motifler yoğun kullanılmıştır. 5 örnekte göz ve akıtma, 4 örnekte baklava, saç bağı ve "z", 3 örnekte tarak, çengel, kurtağzı ve çizgi, 2 örnekte koçboynuzu, stilize çiçekler ve muska motifleri kullanılmış ayrıca, sıçandışi,

bukağı, yazı, çubuk, yaprak, merdiven, üçgen, baklava, dal, el, hayat ağacı, "s", kırlangıç, eğri su motifleri 1 kez kullanılmıştır. Örneklerde tercih edilen motifler Çizelge 5’de yer almaktadır.

Çizelge 5. Aba ve Meşlah Dokumalarda Kullanılan Motifler

Örnek No	1	2	3	4	5	6
Göz	√	√	√	√	√	-
Tarak	√	√	√	-	-	-
Baklava	√	-	√	-	√	√
Akıtma	√	-	√	√	√	√
Saç bağı	√	√	-	√	-	√
Çengel	√	-	-	√	-	√
Çubuk	√	-	-	-	-	-
Kurtağzı	√	-	-	√	-	√
Z	√	√	-	√	-	√
Koçboynuzu	√	√	-	-	-	-
Üçgen	-	√	-	-	-	-
Baklava	-	√	-	-	-	-
Stilize çiçek	-	√	-	-	-	√
Dal	-	√	-	-	-	-
Yaprak	-	√	-	-	-	-
Merdiven	-	√	-	-	-	-
S	-	√	-	-	-	-
Kırlangıç	-	√	-	-	-	-
Eğri su	-	√	-	-	-	-
El	-	√	-	-	-	-
Bukağı	-	√	-	-	-	-
Muska	-	√	-	-	√	-
Hayat ağacı	-	-	-	√	-	-
Çizgi	-	-	√	-	√	√
Sıçan dişi	-	-	-	-	√	-
Yazı	-	-	-	-	-	√
Balıksırtı	-	-	√	-	-	-
Kelebek	-	-	-	-	-	√

Araştırma kapsamında incelenen aba ve meşlah dokumalar katalog kısmında ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir.

3. Katalog

Örnek No:1		Envanter No: E.330/323	
			
Resim 17: Aba ön yüzü		Resim 18: Aba arka yüzü	
Türü	Aba	Tarihlendirme: 19.yy	
İlgili Koleksiyon	Hatay Arkeoloji Müzesi		
İnceleme Tarihi	7.10.2021	Boyutları: 56x87.5	
Bulunduğu Yer	2. Depo Çekmece 70		
Bugünkü Durumu	Yıpranmış		
Lif Türü	Çözüde	Pamuk	
	Atkıda	Yün	
	Bezeme	Sim sırma, yün	
Dokuma Tekniği	Kilim		
Kullanılan Renkler	Sarı, kırmızı, siyah, beyaz, lacivert, turuncu, toz pembe, çimen yeşili, mor ve bordo		
Yöredeki Adı	Sırma aba		
Motif	Göz, tarak, akıtma, baklava, z, saç bağı, çengel, çubuk ve kurtağzı		
Motif ve Kompozisyon Özellikleri	Önden açık ve yarım kolludur. Gövde bordo zeminlidir. Ön yüzde omuz üzerinden etek ucuna kadar inen bant şeklinde şeritler yer alır. Yakanın hemen yanında içleri göz motifli baklavalı ve üç sıra halinde yan yana omuzda kurtağzı motifleri yerleştirilmiştir. Ortada önden arkaya doğru sıralı tarak motifleri yer alır. Arka üst kısımda yarım şekilde baklava dilimi şeritler halinde içi göz, z, saç bağı ve çengel, bu motifin altında sağlı sollu üçer adet içi dolgulu baklava motifleri belirli bir sıra ile yerleştirilmiştir. Kol kısmının zemini sim sırmadır, şerit çizgiler ve akıtma motifleri ile bezelidir. Biyolojik tahribat ve çürüme nedeniyle yer yer yıpranmış ve aşınmıştır.		

Resim 19: Ayrıntı

Resim 20: Ayrıntı

Örnek No:2		Envanter No: 100		 <p>Resim 3: Ayrıntı arka</p> <p>Resim 4: Ayrıntı ön etek ucu</p>
 <p>Resim 1: Aba ön yüzü</p>		 <p>Resim 2: Aba arka yüzü</p>		
Türü	Aba	Tarihlendirme: 19.yy		
İlgili Koleksiyon		Hatay Arkeoloji Müzesi		
İnceleme Tarihi	7.10.2021	Boyutları: 210x90		
Bulunduğu Yer		2. Depo, Çekmece 69		
Bugünkü Durumu		Yıpranmış		
Lif Türü	Çözüde	Pamuk		
	Atkıda	Yün		
	Bezemedede	Sim sırma, ipek, yün		
Dokuma Tekniği		Kilim		
Renkler		Kırmızı, pembe, hardal sarı, siyah, yeşil, mavi, bordo, pudra pembe, lacivert		
Yöredeki Adı		Sırma aba		
Motif		Koçboynuzu, üçgen, baklava, stilize çiçek, dal yaprak, zikzak, merdiven, s, tarak, el, kırlangıç, eğri su, bukağı, saç bağı, göz, sıçan dişi ve muska		
Motif ve Kompozisyon Özellikleri		Aba dokumanın neredeyse tüm yüzeyi desenlidir. Önden açık hakim yakalıdır. Yaka kenarlarını çevreleyen ve bele kadar uzanan ipin sonu püskülle bitmektedir. Yarım kolludur. Zeminde kırmızı, motiflerde pembe, hardal sarı, siyah, yeşil, mavi, bordo, pudra pembe, lacivert kullanılmıştır. Dokuma tam ortadan belden aşağı ve göğüs kısmını ikiye bölecek şekilde çizgiyle ayrılmıştır. Ön tarafın üst kısmında dikey şekilde şeritlerin içi stilize çiçek, tarak, baklava, göz ve saç bağı motifleriyle, alt etek kısmında içi dolgulu zikzak, baklava ve stilize çiçeklerle bezenmiştir. Arka üst kısımda tam ortaya koçboynuzu motifi etrafına tüm zemine belirli bir düzende yerleştirilmiş muska, stilize çiçekler, saç bağı ve baklava, alt bölümde ise önden arkaya devam eden dolgulu zikzak temel motif olarak yerleştirilmiştir. Etrafına ise iç içe doldurulmuş baklava, göz, muska stilize çiçekler en alt kısımda yan yana sıralı çiçek motifleri ile bitirilmiştir. Kol kısmı zemini sim sırma zeminlidir, çiçek, bukağı, baklava, göz ve kırlangıç motifleriyle bezenmiştir. Sırt bölümü yer yer yıpranmış ve aşınmış atkı ipliklerinde sökülmeler meydana gelmiştir.		

Örnek No:3		Envanter No: 42		
				
Resim 5: Aba ön yüzü		Resim 6: Aba arka yüzü		
Türü		Aba (Meşlah)	Tarihlendirme: 19.yy	
İlgili Koleksiyon		Hatay Arkeoloji Müzesi		
İnceleme Tarihi		7.10.2021	Boyutları: 266x127	
Bulunduğu Yer		Depo2, Çekmece 68		
Bugünkü Durumu		Yıpranmış		
Lif Türü	Çözüde	Pamuk		
	Atkıda	Yün		
	Bezemedede	Yün, pamuk		
Dokuma Tekniği		Kilim		
Kullanılan Renkler		Siyah, boncuk mavi, kırmızı ve sarı		
Yöredeki Adı		Meşlah		
Motif		Baklava, akıtma, göz, tığ, çizgi, tarak, balık sırtı		
Motif ve Kompozisyon Özellikleri		Meşlahın genelinde siyah renkte zemin üzerine sim sırma renkte işlemler hakimdir. Desenleri sadedir. Geniş ve önden açıktır. Yaka baklavalı ve tırnaklı bir dikdörtgenle çevrelenmiştir. Arka sol omuz desenlidir. Omuz, kol kenarları ve bel bölümüne saç örgüsü ile kordon geçirilmiştir. Sol omuz arkasında baklava, akıtma, göz, tığ, çizgi, tarak, balık sırtı desenleri yapılmıştır. Ön ve arka kısımda yıpranmalar mevcuttur.		
				
				Resim 8: Ayrıntı arka

Örnek No: 4		Envanter No: E.465/475		 Resim 11: Ayrıntı arka			
 Resim 9: Aba ön yüzü		 Resim 10: Aba arka yüzü				 Resim 12: Ayrıntı ön	
Türü	Aba	Tarihlendirme: 19.yy -20 yy					
İlgili Koleksiyon	Hatay Arkeoloji Müzesi						
İnceleme Tarihi	7.10.2021	Boyutları: 56.5x82.5					
Bulunduğu Yer	2.Depo Çekmece 71						
Bugünkü Durumu	Yıpranmış						
Lif Türü	Çözüde	Pamuk					
	Atkıda	Yün					
	Bezede	Sim sırma, yün					
Dokuma Tekniği	Kilim						
Kullanılan Renkler	Kırmızı, siyah, sarı, pembe, mor, krem, yağ yeşili, boncuk mavi, lacivert ve toz pembe						
Yöredeki Adı	Sırma aba						
Motif	Kurtağzı, hayat ağacı, göz, z, saç bağı, çengel ve akıtma						
Motif ve Kompozisyon Özellikleri	<p>Önden açık ve yarım kolludur. Gövde kırmızı zeminlidir. Ön yüzde omuz üzerinden etek ucuna kadar inen bant şeklinde şeritler, hemen yanında ters şekilde yerleştirilmiş hayat ağacı motifi bulunmaktadır. En alt etek ucunda arkayı da tamamen saran kurtağzı motifi ile tamamlanmıştır. Arka üst kısımda yarım şekilde baklava dilimi şeritler halinde içi göz, z, saç bağı ve çengel, bu motifin altında sağlı sollu üçer adet içi dolgulu baklava motifleri belirli bir sıra ile yerleştirilmiştir. Belde sarı renkli bir ince şerit bulunmaktadır. Kol kısmının zemini sim sirmadır, şerit çizgiler ve akıtma motifi ile bezelidir. Biyolojik tahribat ve çürüme nedeniyle yer yer yıpranmış ve yırtılmıştır.</p>						

Örnek No: 5		Envanter No: 54			
					
Resim 13: Aba ön yüzü		Resim 14: Aba arka yüzü		Resim 15: Ayrıntı arka	
Türü		Aba	Tarihlendirme: 19.yy		
İlgili Koleksiyon		Hatay Arkeoloji Müzesi			
İnceleme Tarihi		7.10.2021	Boyutları: 98x83		
Bulunduğu Yer		Depo2-Çekmece 68			
Bugünkü Durumu		İyi			
Lif Türü	Çözüde	Pamuk			
	Atkıda	Yün			
	Bezemedede	Sim sırma, yün			
Dokuma Tekniği		Kilim			
Kullanılan Renkler		Kırmızı, siyah, beyaz, yeşil, turuncu, mor ve mavi			
Yöredeki Adı		Sırma aba			
Motif		Akıtma, baklava, göz, çizgi, sıçan dişi ve muska			
Motif ve Kompozisyon Özellikleri		Hakim yakalı önden açık ve kısa kolludur. Zemin kırmızı renktedir. Ön yüzde omuzlardan başlayarak eteğe kadar şeritler yer almaktadır. Etek uçlarında içe doğru uzayan kesik çizgiler bulunmaktadır. Bel ortası beyaz çizgi ile bölünmüştür. Ön yüzde omuzlar ile göğüs arasında yarım şeritler ve içlerinde baklava deseni bulunmaktadır. Arka sırt kısmında içi sırayla akıtma motifleri ve hemen alt kısımda iki adet baklava motifi yer alır. Kolları çizgilidir. Kollarda akıtma motifi şeritlerin arasına yerleştirilmiştir. Solmuş ve yıpranmıştır.			
					
		Resim 16: Ayrıntı ön			

Örnek No: 6		Envanter No: 101		 <p>Resim 23: Ayrıntı ön</p>	
 <p>Resim 21: Aba ön yüzü</p>		 <p>Resim 22: Aba arka yüzü</p>			
 <p>Resim 24: Arka etek ucu ayrıntı</p>					
Türü	Aba	Tarihlendirme: 19.yy			
İlgili Koleksiyon	Hatay Arkeoloji Müzesi				
İnceleme Tarihi	7.10.2021	Boyutları: 60x90			
Bulunduğu Yer	Etnografya müze teşhiri 3.manken				
Bugünkü Durumu	Yıpranmış				
Lif Türü	Çözüde	Pamuk			
	Atkıda	Yün			
	Bezeme	Sim sırma, ipek, yün			
Dokuma Tekniği	Kilim				
Kullanılan Renkler	Sarı, kırmızı, siyah, beyaz, lacivert, tozpembe, çimen yeşili ve bordo				
Yöredeki Adı	Sırma aba				
Motif	Kurtağzı, baklava, akıtma, stilize çiçekler, çizgi, yazı, kelebek, z, saç bağı ve çengel				
Motif ve Kompozisyon Özellikleri	<p>Önden açık hakim yakalıdır yarım kolludur. Gövde kırmızı zeminlidir. Ön yüzde omuz üzerinden etek ucuna kadar inen bant şeklinde şerit yer alır. Yakanın hemen yanında içleri stilize çiçek motifli yan yana üç sıra halinde sütunlar yerleştirilmiştir. Ortada önden arkaya doğru sıralı çengel motifleri yer alır ve abaya ortadan ikiye ayırır. Ön ve arka etek kısmı desenlidir. Baklava desenleri, stilize çiçekle ve uç kısımda kurtağzı motifini kullanmıştır. Arka üst kısımda yarım şekilde baklava dilimi şeritler halinde içi, z, saç bağı ve çengel, bu motifin altında sağlı sollu üçer adet içi dolgulu baklava motifleri belirli bir sıra ile yerleştirilmiştir. Bu motifin merkezinde siyah renkli Arap harfleriyle yazılmış bir yazı bulunmaktadır. Kol kısmının zemini sim sırmadır, alt kısımda şerit çizgiler ve akıtma, kelebek, baklava motifi ile bezelidir. Sırt bölümü yer yer yıpranmış ve aşınmıştır. Kolun birleşim yerlerinde ayrılmalar mevcuttur.</p>				

Sonuç

Yörede kullanılmak üzere dokunan abalar artık günümüzde çok fazla üretilmemektedir. Ustanın yetişmemesi, teknoloji ile iş kolu sahalarının değişmesi geleneksel dokuma sanatlarımızı olumsuz etkilemiştir. Ayrıca hammadde sorunu da beraberinde gerilemeyi getirmiştir. Yörede hayvancılığın olmaması sebebiyle yün, ipek gibi doğal malzemelerin temini de zordur. Hatay ilinin bir diğer problemi ise bölgede yaşanan deprem felaketidir. Depremle birlikte halkın elinde olan dokuma örneklerinin çoğu yok olmuştur. Müzedeki bazı eserler zarar görmüş, yörede dokumacılık yapan ustaların dükkânları da yıkılmıştır. Bu kadar olumsuzluğa karşın, daha önceki tarihlerde yapılan Hatay Arkeoloji Müzesi Etnografya deposu envanter kayıt tarama çalışması gelecekteki dokuma belleğimize katkı sağlayacaktır. Müze envanter kayıtları incelendiğinde aba dokumalarının bilgilerine kısıtlı oranda yer vermiştir. Çalışma içerisinde yer alan katalog ile daha ayrıntılı teknik, motif ve renk bilgileri incelenmiştir. Bu incelemeler doğrultusunda aba dokumalarının bazılarında fiziki tahribat söz konusu olduğu ve ayrıca renk solmalarının başladığı görülmüştür. Çalışma kapsamında sadece envanter kayıtları incelenmemiş müze etnografya deposunda bulunan aba dokumalarının havalandırma, temizlik ve saklanma koşullarında da iyileştirmeler gerçekleştirilmiştir. Dokumaların zeminlerinde genellikle kırmızı tercih edildiği, tarihlerinin 19-20 yy olduğu, kullanılan motiflerde renklerinin pastel ve canlı olduğu, en fazla kırmızı, siyah ve lacivert ile desenleme yapıldığı, motiflerinin zengin olduğu görülmüştür. Çok çeşitlilik içeren motiflerden en fazla; göz, akıtma, baklava, saç bağı kullanıldığı görülmüştür. Çözümlerinde ortak olarak pamuk kullanılmıştır. Atkıda yün ve motiflerde ise ipek, sim sırma, pamuk ve yün kullanılmıştır. Motiflerde 2 örnekte ipek, sim sırma ve yün birlikte kullanılırken, sadece meşlahta pamuk tercih edilmiştir. Aba ve meşlah dokumalarda kullanılan bezeme ipleri ile motiflerde de ayrıntı artmıştır. İpek kullanılanlarda bitkisel bezemeler hakimdir. Yün ve pamuk iplikle desenlendirilen örneklerde ise geometrik motifler yoğundur. İpek ipliğin ve sim sırmanın maliyetinin yüksek olmasından dolayı günümüze daha yakın dokunan örneklerde yün kullanımının arttığı görülmektedir. Sim sırma ve ipeğin kullanımının azalması ile motifler daha büyük ve ayrıntısızdır. Derinlemesine ayrıntılı özellikleri ele alınan aba dokuma ve meşlah örnekleri artık çok dokunup kullanılmasa da yapılan bu çalışma ile görsel ve yazınsal olarak kaynak oluşturulmuş bu günlerde en çok ihtiyaç duyulan Hatay'ın kültür mirasına katkı sağlanmıştır.

Kaynakça

- Artun, E. (2012). *Türk Halk Bilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Ermert, E. (2019). *Ansiklopedik Giyim-Kuşam ve Moda Sözlüğü*. İstanbul: Hayalperest Yayın Evi.
- Koçu, R. E. (1969). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları.
- Öztürk, G. ve Koşucu, E. T. (2023). Isparta Yalvaç'ta Tespit Edilen Kolan ve Çarpana Dokumalarının Teknik Özelliklerinin İncelenmesi. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 59, 168-190.
- Okca A.K. ve Genç, M. (2015). Anadolu Halı ve Kilimlerinde Renk. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 235-246.
- Pakalın, M. Z. (1992). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi.

Yener, S. (2008). *Türkülerimizde Giyim Kuşam ve Süsleme Temaları. (TRT Türk Halk Müziği Repertuarı 1-4471)*. Halk Kültüründe Giyim Kuşam ve Süsleme Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Eskişehir.

Yurt Ansiklopedisi (1982). *Türkiye İl İl Dünyü Bugünü Yarım*. İstanbul: Anadolu Yayıncılık. Sayı 5.

<http://www.haberalp.com/guncel/hatayli-kilim-ustasi-dunyanin-en-ince-ve-en-uzun-kilimi-icin-ilk-ilmegi-atti-h7071.html>, [Erişim Tarihi: 18.12.2023].

Kaynak Kişi

1- Abdulla Akar, Kilim Dokuma Ustası, Hatay-Antakya.